

FIRAT ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

FIRAT UNIVERSITY JOURNAL OF THE FACULTY OF THEOLOGY

Sayı: 29/1 (Haziran / June 2024), 173-177

Maneviyat Eğitimi (Manen Güçlenmenin Yollarını Aralayan Dinî, Manevi, Tasavvufi, Psikolojik ve Pedagojik Bir Değerlendirme)¹
(Yasin Yiğit, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2022, 253 sayfa.) ISBN: 978-625-417-617-3

Spiritual Education (A Religious, Spiritual, Sufi, Psychological and Pedagogical Evaluation that Opens Ways to Spiritual Strengthening)

Fatmanur YILMAZ

Yüksek Lisans Öğrencisi, Iğdır Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Eğitimi Ana Bilim Dalı

Master Degree Student, Iğdır University, Faculty of Theology, Department of Philosophy and Religious Sciences, Department of Religious Education, Iğdır/Türkiye

fatmanuryilmaz@gmail.com <https://orcid.org/0009-0007-8847-9878>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Kitap Değerlendirmesi / Book Review

Makale İşlem Süreci / Article Processing

Geliş Tarihi / Date Received: 21 Ocak/January 2024 Kabul Tarihi / Date Accepted: 26 Haziran/June 2024

Yayın Tarihi / Date Published: 30 Haziran/June 2024 Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran/June

Atıf / Cite as

Yılmaz, Fatmanur. "Maneviyat Eğitimi (Manen Güçlenmenin Yollarını Aralayan Dinî, Manevi, Tasavvufi, Psikolojik ve Pedagojik Bir Değerlendirme)". *Firat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 29/1 (Haziran 2024), 173-177.

DOI: <https://doi.org/10.58568/firatilahiyat.1423235>

İntihal / Plagiarism

Bu makale, iThenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir. This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism detected.

Etik Beyan/Ethical Statement

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (Fatmanur Yılmaz).

Yayıncı / Published by

Firat Üniversitesi/ Firat University

Lisans Bilgisi / License Information

Bu makale, Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı (CC BY NC) ile lisanslanmıştır.

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY NC).

¹ Yasin Yiğit, *Maneviyat Eğitimi Manen Güçlenmenin Yollarını Aralayan Dinî, Manevi, Tasavvufi, Psikolojik ve Pedagojik Bir Değerlendirme* (Ankara, 2022).

Spiritual Education (A Religious, Spiritual, Sufi, Psychological and Pedagogical Evaluation that Opens Ways to Spiritual Strengthening)

Abstract: It can be said that today's rapidly increasing focus on material things and the decreasing importance given to spirituality have negative effects on people. As negativities began to increase, the importance of spirituality was recognized by positive sciences such as psychology, medicine and pedagogy and began to be reconsidered scientifically. In this study, the book "Spirituality Education", which is a study on spirituality, evaluated in terms of its content, scope, contributions to the field and suggestions it offers. This work, written by Assoc. Dr. Yasin Yiğit, is 253 pages and consists of 4 chapters. It is noteworthy that a unique spirituality education model called "TAKVA" has been created, especially in the last chapter of the book. It is especially noteworthy that an original spiritual education model called "TAKVA" is presented in the last chapter of the book.

Keywords: Religious Education, Spirituality Education, Religion, Spirit, Book Review

Maneviyat Eğitimi (Manen Güçlenmenin Yollarını Aralayan Dinî, Manevi, Tasavvufi, Psikolojik ve Pedagojik Bir Değerlendirme)

Öz: Günümüzde hızlı bir şekilde artan maddiyata yönelişin ve maneviyata verilen önemin azalmasının insanda olumsuz tesirler oluşturduğu söylenebilir. Olumsuzlukların artmaya başlamasıyla maneviyatın önemi psikoloji, tıp, pedagoji gibi pozitif bilimler tarafından fark edilip bilimsel olarak yeniden ele alınmaya başlanmıştır. Bu çalışmada maneviyatla ilgili bir çalışma olan "Maneviyat Eğitimi" adlı kitap içerik, kapsam, alana sağladığı katkılar, sunduğu öneriler bakımından değerlendirilmiştir. Doç. Dr. Yasin Yiğit tarafından kaleme alınan bu eser 253 sayfa olup 4 bölümden oluşmaktadır. Özellikle kitabın son bölümünde yer alan "TAKVA" olarak isimlendirilen özgün bir maneviyat eğitimi modelinin oluşturulmuş olması dikkat çekicidir. Kitabın maneviyat eğitiminin sistematik hale gelmesine önemli bir katkı sunduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Maneviyat Eğitimi, Din, Maneviyat, Kitap Değerlendirmesi

Kitap Değerlendirmesi

Maneviyat Eğitimi² adlı kitabın yazarı 1988 yılında Sivas'ta doğmuştur. Lisans eğitimini Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesinde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü'nde tamamlamıştır. 2010-2021 yılları arasında Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda DKAB öğretmeni olarak görev yapmıştır. Yüksek lisans ve doktora eğitimini Sivas Cumhuriyet Üniversitesinde tamamlayan Doç. Dr. Yasin Yiğit, halihazırda Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Din Eğitimi Ana Bilim Dalında Doç. Dr. olarak görev yapmaktadır.

Maneviyat eğitimi kitabında yazar, Türk İslam mirasının geçmişinden ilham alan, çağın şartlarına uyarlanabilecek bir maneviyat eğitiminin sistemleşmesine katkı sağlayacağı düşünülen yeni bir eğitim modelinin geliştirilmesini hedeflemektedir. 2022 yılında basımı yapılan kitabın en son 2023 yılında 3. baskısı yayınlanmıştır. Kitap; gelişim dönemlerine göre manen güçlü olmayı gerektiren etkenler, manevi güç kazandırmadaki işlevselliği yönüyle maneviyat, İslam dini bağlamında maneviyat eğitimi ve tasavvuf tecrübesi, maneviyat eğitiminin temellendirilmesi ve unsurları olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde; bireylerin manevi potansiyellerinin işlenmesinin önemini vurgulamak maksadıyla gelişim basamaklarına göre bebeklik, çocukluk, gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık dönemlerinde yaşanabilen genel sorunların neler olduğuna yer verilmiştir. Gelişim dönemlerinde yaşanabilen sorunlara değinilip niçin olabileceği ve problem ortaya çıktıktan sonra neler yapılacağı

² MANEVİYAT EĞİTİMİ (Manen Güçlenmenin Yollarını Aralayan Dinî, Manevi, Tasavvufi, Psikolojik ve Pedagojik Bir Değerlendirme) adlı kitap bundan sonra Maneviyat Eğitimi adı ile kullanılmıştır.

üzerinde durulmuştur. Kitapta gelişim dönemlerinde yaşanabilecek problemlerin ortaya konması durum tespiti için önemli görülmektedir.

İkinci bölümde, ilk olarak maneviyat kavramının kökenine değinilip tanımı üzerinde durulmuştur. Daha sonra din ve maneviyat ilişkisine yer verilip literatürde bu ilişkiye yönelik din ve maneviyatın aynı olduğu, din ve maneviyatın birbirinden bağımsız olduğu, dinin maneviyatı kapsadığı ve maneviyatın dini kapsadığı şeklinde dört farklı görüşün olduğuna değinilmiştir. Yazar devamında bu farklı görüşlere ilişkin değerlendirmeler yaparak ilerlemiştir. Son olarak da bir dayanak noktası olarak maneviyat ele alınıp psikoloji, başa çıkma, problem çözme, sağlık üzerindeki etkileriyle ilgili bilgi verilip değerlendirmeler yapılmıştır. Maneviyat ve psikoloji ilişkisinde eskiden dinin ve maneviyatın psikolojide kullanılması reddedilirken günümüzde psikoterapi süreçlerinde bir metod olarak kullanılmaya başlanmış olmasına vurgu yapılmıştır. Maneviyatın psikoloji alanında kullanılmasının bir gereklilik olduğu ortaya konmuştur. Maneviyat ve başa çıkma başlığında dini başa çıkma modellerinden kendini yönetme, takdire uyma, iş birliği yoluyla başa çıkma modellerine ek olarak adını kefarete model ve seküler model olarak belirlenen iki başlık eklenmiştir. Bu beş model, dini başa çıkmaya göre daha kapsamlı olan manevi başa çıkma modelleri olarak isimlendirme uygun görülmüştür. Manevi başa çıkma modelleri adı verilen beş model açıklanıp yeni fikirlere yer verilmiştir. Akabinde zor zamanlarda maneviyatın olumlu tesirlerinin neler olabileceği üzerinde durulmuştur. Maneviyat ve sorun çözme başlığında sorun çözme aşamalarına maneviyatında dahil edilmesinin pozitif tesirlerinin olacağı ve bunun bir gereklilik olduğuna dikkat çekilmiştir. Aynı zamanda maneviyatın bilimsel sorun çözme sürecine entegrasyonu tablo halinde gösterilmiştir. Bilimsel sorun çözme sürecine maneviyatın da dahil edilmesinin yeni bir deneme olduğu ve yazarın bunu başarılı bir şekilde gerçekleştirdiğini söylemek mümkündür. Maneviyat ve sağlık başlığında ise maneviyatın sağlık üzerinde olumlu ve olumsuz etkilerine yer verilmiştir. Sağlığın olumsuz tesirleri bağlamında literatür bulgularının daha çok yanlış inanç öğretimi ve bilimsel temelli olmayan din anlayışlarından kaynaklanıp doğrudan maneviyatla ilişkilendirilemeyeceği değerlendirilmiştir.

Üçüncü bölümde; maneviyat eğitiminin neliği ve geçmişte başarılı bir maneviyat eğitiminin tecrübe edildiği tasavvufi eğitimin amaçları, ilke ve yöntemleri ele alınmıştır. Bu bağlamda maneviyat ve eğitimle ilgili literatür değerlendirilerek maneviyat eğitimi kavramında bulunan her iki kavramında oldukça kapsamlı olmasından ötürü tanımlanmasının zorluğuna değinilmiş, tanım yapmayı kolaylaştırmak için maneviyatın İslam maneviyatıyla, eğitimin de maneviyat eğitimiyle sınırlandırılması uygun bulunmuştur. Yapılan değerlendirmelerden sonra maneviyat eğitimi, "İnsanda fitratın bulunan manevi potansiyelin açığa çıkarılarak geliştirilmesi, manen güçlü bireylerin yetiştirilmesi amacıyla yürütülen, bilişsel boyutu da olmakla birlikte esasen maneviyatla ilgili duyuşsal yetilerin işlenmesini hedefleyen eğitim öğretim faaliyetlerinin bütünüdür. Başka bir ifadeyle maneviyat eğitimi, eşref-i mahlûkat olarak yaratılan insanın fitratındaki yüksek seciyelerin korunması, manevi yönünün neşvünema bulması, bireylere din bilgisinin aktarılmasından ziyade dinî öğretilerin taşıdığı manaların keşfettirilmesi ve içselleştirilmesi, böylece nefis terbiyesinin sağlanarak ulvi bir şahsiyet kazandırılması için yapılan bir rehberlik faaliyetidir." şeklinde tanımlanmıştır. Tanımdan hareketle uzmanlık gerektiren bir faaliyet alanı olmasından ötürü kitapta manevi yetenekleri geliştirmenin öğretim programlarına dahil edilmesinin gereğinden bahsedilmiştir. İlerleyen sayfalarda manevi bir eğitim metodu olarak kabul edilen tasavvufta ilgili bilgilere yer verilip tasavvufta nefis terbiyesi ve mertebeleri şekillerle desteklenerek ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Son olarak ise tasavvufi eğitimin ilkeleri ve tasavvufi eğitimde kullanılan yöntemler açıklanarak dördüncü bölüme geçilmiştir. Bu bölümde tasavvufi eğitimle ilgili olarak yer verilen hususlara bakıldığında tasavvufta benimsenen amaçlar, ilke ve yöntemler hakkında günümüze uyarlanabilecek fikir ve örneklerin sunulması beklentisi oluşmaktadır. Ancak bir sonraki

bölüm okunduğunda ilgili değerlendirmelerin tekrara düşmeme adına bu bölümde yapılmadığı, son bölümde günümüz şartlarına uyarlanabilecek bir modelin önerildiği görülmektedir.

Dördüncü bölümde ise ilk etapta maneviyat eğitiminin niçin gerekli olduğu, insana sağladığı faydaların neler olabileceği üzerinde durulmuştur. Bu konuda maneviyat eğitiminin önemli bir gereksinim olduğu bireysel, toplumsal, kültürel, psikolojik ve eğitim bilimsel açıdan ele alınmıştır. Daha sonra maneviyat eğitiminin unsurları başlığı altında maneviyat eğitiminin hedefi, muhtevası, yöntemi, ölçme ve değerlendirilmesi başlıklarına yer verilmiştir. Maneviyat eğitiminin hedefi başlığında eğitim programlarının hedeflerine yer verilip maneviyat eğitiminin genel hedeflerinin neler olabileceği yönünde fikirler sunulmuştur. Yazar, maneviyatın geniş bir kavram olmasından dolayı birçok hedefin bunlara eklenebileceğini belirtmiştir. Bu hedef davranışları belirlerken özellikle Bloom ve arkadaşlarının ortaya koyduğu taksonomiden faydalanılmasının fayda sağlayacağı öngörülmüştür. Bu bağlamda kazandırılmak istenen davranışlar bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanlar olarak ele alınmıştır. Yenilenmiş Bloom taksonomisinin aşamaları, kısa açıklamaları ve maneviyat eğitimi açısından örnekleri tablo şeklinde gösterilmiştir. Maneviyat eğitiminin Yenilenmiş Bloom taksonomisine göre örneklendirilmiş olması hem yazarın amacına hizmet etmesi hem de konunun somut hale gelmesi açısından önem arz etmektedir. Örneklendirme kısmında dikkat çeken, bilişsel ve duyuşsal alanın kazanımları maneviyat eğitimi çerçevesinde örneklendirilirken psikomotor alandaki kazanımlara maneviyat eğitiminden bağımsız örnekler verilmesidir. Yazar bu hususta maneviyat eğitiminin psikomotor alanla doğrudan ilişkisinin olmadığını, bilişsel alanın maneviyat eğitimiyle kısmen ilişkisinin bulunduğunu, maneviyat eğitimi kapsamında kazandırılması gereken davranışların esasen duyuşsal alanın en üst basamağı olan kişilik haline getirme düzeyinde olması gerektiğini ifade etmiştir. Namaz kılmak, tavaf yapmak, abdest almak gibi fiziksel aktivite içeren ibadetlerin teorik öğrenilen bilgi olup bunları yapmanın da bilişsel alanın uygulama basamağı olacağını ifade etmiştir. Bu fikriyle yazarın literatürde yer alan bilgilerden farklı bir fikir ortaya koyduğunu söylemek mümkündür.

Maneviyat eğitiminin muhtevası başlığında ise maneviyat eğitiminde sunulan içeriğin insanı manen güçlendirecek, olgunlaştıracak şekilde olması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Bu başlık altında yazar; İslam maneviyatında öne çıkan ve manevi iyi oluşa pozitif etkisi bulunduğu düşünülen değerler (sabır, şükür ve kanaat, tevekkül ve teslimiyet, dua ve ibadetler, emanet bilinci, imtihan bilinci, tövbe, bağışlama, hayra yorma, sorumluluk, çalışkanlık ve mücadele(cihat), tefekkür, etkili iletişim(nezaket), yardımlaşma, dayanışma ve duyarlılık) ile ilgili izahlar yapmıştır.

Dördüncü bölümün diğer bir başlığı "Maneviyat Eğitime Yönelik Bir Model Önerisi: TAKVA Modeli"dir. Yazar, modele bu ismi vermesinin İslam maneviyatının eğitiminde takvanın üst düzey duyuşsal bir hedef olarak görülmesi ve modelin içeriğinde yer alan aşamaların baş harflerinin akrostiş oluşturması şeklinde iki nedeni bulunduğunu açıklamıştır. TAKVA modelinin aşamaları şu şekilde sıralanmıştır:

- **T**anıma ve İhtiyaç Belirleme
- **A**maca Ulaştıracak Etkinlikler Planlama ve Uygulama
- **K**işilik Haline Getirme
- **V**erilen Eğitimi Değerlendirme
- **A**kran Destekli Öğretime Başvurma

Yazar akabinde bu aşamaları açıklayarak ilerlemiştir.

Dördüncü bölümün son başlığı maneviyat eğitiminin ölçme ve değerlendirilmesidir. Yazar burada maneviyat eğitiminin daha çok duyuşsal alanla ilgili olmasından dolayı ölçme ve değerlendirmesinin zor olduğunu fakat imkânsız olmadığını belirtmiş, bunun için yararlanılabilecek tutum ölçeklerinin ve başka birçok tekniğin olduğunu ifade ederek bunları kısa açıklamalarla tablo şeklinde vermiştir.

Yazar son olarak sonuç, kaynakça ve özgeçmişini kitaba ekleyerek kitabı bitirmiştir.

Genel olarak kitabı değerlendirecek olursak; yazar kitapta maneviyat eğitiminin gerekliliği ve bu alanda önemli derecede boşluk olduğu hakkında literatürden faydalanarak değerlendirmelerde bulunmuştur. Bu alandaki boşluğu biraz da olsa kapatılmak adına yeni fikirler üretmiştir. Değerlendirilen kitabın yazarı; ele aldığı başlıklar, yaptığı saha çalışmaları ve öğretmenlik geçmişi itibarıyla kaleme aldığı konuları değerlendirmeye yetkin görünmektedir. Yazarın konuları, görüşleri akademik olarak ele aldıktan sonra kendi düşüncelerine ve kabullerine yer vermesi yazarın bakış açısını görme açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Her bir eğitim programının maneviyat temelli olarak izah edilmesi “nasıl bir maneviyat eğitimi?” sorusuna cevap bulmayı sağlamaktadır. Ayrıca her bir eğitim programı ögesinin örneklerle açıklanmış olması konunun daha somut hale gelmesi açısından önemli bir fonksiyon sağlamıştır.

Kitapta “TAKVA Modeli” isminde yeni bir maneviyat eğitim modelinin sunulması eserin önemini artırmıştır. Bu sayede maneviyat eğitiminin sistematik hale gelme aşamasında bu konunun belirli bir temelini olduğu, maneviyat eğitimine yönelik geliştirilmiş eğitim modellerinin olduğu görülecektir.

Kitabın, genel olarak literatürden destek alınarak yazıldığı görülmektedir. Konunun ele alınmasında kullanılan doküman analizi yönteminin konu için uygun seçilmiş bir yaklaşım olduğu söylenebilir. Yazarın başlangıçta ifade ettiği amacı doğrultusunda içeriği düzenlediği, genel olarak konu işlenmesinin bir tutarlılık içerisinde olduğu görülmektedir. İçerik hazırlanırken bilimsel çalışmaların kullanılmış olmasının ikna açısından okuyucuya etki edeceği düşünülmektedir. Kitapta nesnel ifadelerin ağırlıklı olarak yer aldığı ve kullanılan dilin açık ve anlaşılır olduğu söylenebilir. Kitapta diğer ifadelerle göre daha önemli görülen kavramların italik yazıyla yazılmış olması vurgu yapılan kelimelere daha çok dikkat edilmesini sağlamıştır. Kitapta yazım yanlışının olmaması ve konu bütünlüğünün sağlanmış olması çalışmanın dikkatli bir şekilde yürütüldüğünü göstermektedir. Kitabın öğretmen yetiştiren ilahiyat fakültelerinde ders kitabı olarak kullanılabilir nitelikte olduğu söylenebilir. Kitapta ele alınan konulara yönelik bilgiler, yeterli olacak düzeyde açıklamayı ve ayrıntıyı içermektedir. Ayrıca eserde konulara ilişkin gereksiz olabilecek bilgilerin olmadığı ve tekrarlayan bilgilerden uzak durulmaya çalışıldığı görülmektedir. Yine eserde konulara yönelik şekillerin ve tabloların kullanılmış olmasının kitabın okunmasını daha zevkli hale getirdiği ve verilen bilgilerin daha iyi anlaşılmasını sağladığı söylenebilir.

Maneviyat Eğitimi kitabının belirli bir bakış açısı ile derli toplu bilgilere yer vermesi ve uygulamaya yönelik bir model önerisi sunması açısından önemli, okunmaya değer bir kitap olduğu söylenebilir. Kendisinden sonraki benzer konulu çalışmalarda faydalanılabilecek nitelikte bir çalışma olarak literatüre katkı sağlamaktadır. Kitabın konu hakkında fikir sahibi olmak isteyen genel okuyucuya ve din eğitimi alanında akademik ya da hizmet veren olarak çalışan ilgililere fayda sağlayacağı, ayrıca kişisel gelişim kaynağı olarak eserden yararlanılabileceği düşünülebilir.

Sonuç

Maddi söylemlerin fazlaştığı bu modern çağda insanlar problemler karşısında dayanak noktası bulmakta zorlanmaktadır. Bu zorluklarla başa çıkmanın bir yolunun da manevi olarak insanın kendini geliştirmesi, maneviyatı bir dayanak noktası olarak kullanması olduğu söylenebilir. Literatürde maneviyata yönelik çalışmaların yeterli olmadığı görülmektedir. Doç. Dr. Yasin Yiğit'in yazmış olduğu Maneviyat Eğitimi kitabı maneviyata yönelik yapılmış olan çalışmalardan biridir. Yazarın yazmış olduğu Maneviyat Eğitimi adlı kitapta genel olarak maneviyat eğitiminin sistemleşmesi hedeflenmektedir. Kitap incelendiği zaman bu amacın başarıyla gerçekleştirildiği görülmektedir. Kitapta özellikle dikkat çeken husus; maneviyat eğitiminin ne olduğunu, niçin gerekli olduğu, işlevinin neler olabileceğine yönelik yapılan açıklamaların okuyucuda karşılık bulması ve hayata geçirebilir bir maneviyat eğitimi programının olabileceğine yönelik inancı artırmasıdır. Diğer bir husus ise eğitim programında yer alan öğelerin her birinin maneviyat eğitiminde olan karşılığının verilmesi ve örneklerle somutlaştırılmasıdır. Son olarak ise *TAKVA* isimli bir maneviyat eğitim modeli

geliştirilerek uygulamaya dönük öneri bir model oluşturulup maneviyat eğitiminin sistematik hale getirilmesine katkı sunması kitabı daha önemli hale getirmektedir.

Kaynakça | References

Yiğit, Yasin. Maneviyat Eğitimi Manen Güçlenmenin Yollarını Aralayan Dinî, Manevi, Tasavvufi, Psikolojik ve Pedagojik Bir Değerlendirme. Ankara, 2. Basım, 2022.